

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG DÖNTÉSÉNEK KÖVETKEZMÉNYE - A JOGSZABÁLY ALAPJÁN BIRTOKBA LÉPETT TULAJDONOS ELSZÁMOLÁSI KÖTEZETTSÉGE

I. Az uniós jog és a belső jogi normák kollíziójának feloldása az általános hatáskörű bíróságoknak is feladata: az uniós jog és a belső jog konfliktusa a tagállami jog mellőzésével oldható fel /EUMSZ 4.cikk (3) bekezdés/.

II. Termék, termés, szaporulat esetén a jóhiszemű birtokos addig az időpontig, amíg rosszhiszeművé nem válik, vagy a dolgot tőle a bíróság vagy a jegyző előtt vissza nem követelik, az elválással tulajdonjogot szerez a terméken, terményen és dolog szaporulatán

A fenti rendelkezés specialitása folytán a tulajdonjogot szerző jóhiszemű birtokos elszámolási kötelezettsége közvetlenül a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint alakul /Ptk 5:11. § (1) –(2) bekezdése, 5:12.§ (4) bekezdése, 5:50.§-a (3) bekezdése, 6:579-580.§/

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az a.-i 0123/1, valamint a b.-i 066/7, 079/1, 083/1, 085/1, 087/2 és 095 helyrajzi számú ingatlanok tulajdonosa az I. r. alperes, haszonélvezője a perben nem álló A. Kft., tényleges használója - egy 2009. július 31. napján kelt, 2016. augusztus 31. napjáig terjedő határozott időre létrejött - haszonbérleti szerződés alapján a felperes volt.

A 2013. évi CCXII. tv. – a továbbiakban Ámt. - 108.§ (1) és (3) bekezdése alapján a perbeli területeken az A.Kft haszonélvezeti joga 2014. május hó 1. napjával, a földhaszonbérleti szerződés alapján a területek használatára vonatkozó felperesi jogosultság pedig 2014. szeptember 1. napjával megszűnt.

Az érintett területeken a felperes 2014. évben takarmánykukoricát termesztett. Az alperesek 2014. szeptember 26. napján önhatalmúlag birtokba vették a per tárgyát képező ingatlanokat és a még éretlen kukoricát silózással takarították be, a terményt elszállították, felhasználták, a felperessel nem számoltak el. A szemeskukorica termés betakarításkori becsült értéke 68.800.216,- Ft, a teljes terület termelési költsége 2014. évben 40.995.103,- Ft volt, mely termelési költség 90,2 %-a 36.977.583,- Ft merült fel a felperesnél.

Felperes módosított keresetében 61.089.576,- Ft és annak 2014. október 29. napjától számított törvényes késedelmi kamata megfizetésére kérte kötelezni egyetemlegesen az I. és II. r. alperest a rPtk. 339. §-a (1) bekezdése illetve 125. §-a (2) bekezdése alapján.

Az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte az alpereseket, hogy 15 napon belül egyetemlegesen fizessenek meg a felperesnek 61.089.576 Ft tőkét és annak 2014. október 29. napjától a kifizetés napjáig járó törvényes késedelmi kamatát, valamint 3.854.524 Ft perköltséget. A Győri ítélőtábla Pf.II.20.133/2016/4-I. sz. részítéletével az elsőfokú ítéletet részben megváltoztatta és a II. r. alperes vonatkozásában a keresetet elutasította, az elsőfokú ítélet I. r. alperes marasztalására vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezte és ebben a körben az első fokon eljáró bíróságot a per újabb tárgyalására és újabb határozat hozatalára utasította.

A felperes a megismételt eljárásban a keresetét változatlanul fenntartotta.

Arra hivatkozott, hogy a rPtk. 125.§-a (2) bekezdése alapján a termés elsősorban természetben illette volna meg, a munka gyümölcse ugyanis azé, aki azt létrehozta és viselte a

termelés kockázatát. A lábon álló termés kizárólag az ő munkájának eredményeként jött létre, emiatt - a Ptk. 4.§ (1) bekezdése alapján fennálló együttműködési kötelezettsége folytán - az I. r. alperesnek túrníe kellett volna, hogy a szemes kukoricát betakaríthassa.

Az I. r. alperes azonban jogellenesen járt el, a betakarítással és az elszámolással kapcsolatosan semmilyen együttműködést nem tanúsított. Azt megelőzően önkényesen birtokba vette a területet, mielőtt a maga kezdeményezte birtokvédelmi eljárásban a cs.-i jegyző határozatot hozott volna, holott a betakarítás napjáig a felperes földhasználati jogosultságát sem törölte még az illetékes földhivatal. A betakarítás módját és idejét is úgy választotta meg, hogy az a termés természetben történő kiszolgáltatását ellehetetlenítse. A silózás folytán a gyorsan romló termés szemestakarmányként a felperes számára már hasznosíthatatlan, úgy tekintendő, mintha nem is lenne. A terményt megszüntető magatartás jogellenessége folytán elszámolási igénye kártérítési igényvé változott át.

Előbb hektáronként 669 euróban határozta meg az általa finanszírozott művelés költségét, utóbb arra hivatkozott, hogy a termelés kockázata, a kárveszély viselése miatt hektáronként további 669 euró illeti meg, majd a szakértői vélemény kiegészítését követően a szakértő által meghatározott 36.977.583,- Ft kétszeresében, 73.952.806,- Ft-ban jelölte meg termelési ráfordításait (20.687/2016/7. és 18. sorszám alatti irat).

Az alperes védekezéséhez kapcsolódóan arra hivatkozott, hogy a Pp. 3. §-a (5) bekezdése szerinti szabad bizonyítási rendszer keretében a termelési költségeket nem csupán okirattal, hanem szakértői véleménnyel is bizonyíthatta. A perben beszerzett szakértői vélemény alkalmas a peres felek közötti elszámolásra, nem mutat lényegi eltérést az alperes által benyújtott kalkulációtól. Nem terheli mulasztás amiatt, hogy nem áll rendelkezésére a szakértő által hiányolt tábla- és növénykultúra szintű analitika, hiszen nem készült a perbeli bizonyításra.

Az I. r alperes a kereset elutasítását kérte. Magatartása jogellenes voltát, a lábon álló termés felperes által állított és a perben kirendelt szakértő által megállapított értékét és a kapcsolódó felperesi termelési költségek mértékét egyaránt vitássá tette.

Arra hivatkozott, hogy 2014. augusztus 28. és 2014. szeptember 2. napján kelt leveleiben eredménytelenül hívta fel – elszámolás mellett – a területek birtokba adására a felperest. Magatartása nem volt jogellenes, birtokba lépése törvényi felhatalmazáson, az Ámt. 108.§ (1) és (3) bekezdésén alapult, éppen a felperes volt az, aki jogellenesen megtagadta a terület birtokba adására irányuló felhívása teljesítését.

Jogellenes magatartás hiányában a per nem kártérítési jellegű, így a Ptk. 6:531. §-a szerinti általános kártérítés alkalmazásának nincs helye. A rPtk. 125.§-a (2) bekezdése alapján elszámolási kötelezettség terheli ugyan, mely alapján köteles lenne megfizetni a kukorica 2014. szeptember 1. napján fennálló zöld leltári értékét, azonban tényleges költségei felmerültét a felperes nem igazolta. Nem bizonyított az sem, hogy a termelés költségei a felperesnél vagy a felperes anyavállalatánál merültek fel, s amennyiben a felperesnél merültek fel, úgy nem térültek-e valamilyen formában (például továbbszámlázás útján). A felperes által a szakértő rendelkezésére bocsátandó „zöld leltár” nélkül a a felek közötti elszámolásra a perben beszerzett szakvélemény sem alkalmas. A perben kirendelt szakértő - túlterjeszkedve feladatán - nem a tényleges felmerült termelési költséget határozta meg, hanem egy becsült értéket kalkulált, holott megbízásának nem képezte részét a becslési eljárás. A gazdálkodási napló adatai hiányában mindennemű számítás csupán - plusz-mínusz 10 %-os eltérést

megengedő - költségbecslésnek tekinthető. Emiatt a kiegészített szakértői vélemény nem felel meg a Győri Ítéltábla részítéletében foglalt iránymutatásnak.

A becsült termés mennyisége is eltúlzott. A per tárgyát képező földek minősége átlagon alulinak mondható (a teljes terület 14,98 AK átlaggal bír), így nem mérvadó a szakértő által alapul vett Komárom-Esztergom megyei „térégi” termésátlag. Aggályossá teszi a szakértői vélemény megállapításait az is, hogy az eltérő aranykorona értékű táblák termésátlagát azonosnak minősítette és még a leggyengébb tábla vonatkozásában is a térégi átlagot meghaladó terményt becsült. A sok eső határérték feletti toxintartalmat eredményezett, melyet a 2014. október 28-i vizsgálati jegyzőkönyv is igazol, emiatt a kukorica takarmányként eladhatatlan, csökkent értékű volt. A szakértő nem értékelt a területet jelentősen sújtó vadkárt, az átlag feletti gyomosságot, a kukoricabogár fertőzöttséget, melyek mind terméskiesést okoztak. Elmulasztotta a szakértő levonni a szárítási és tisztítási költséget is. (Álláspontja alátámasztására csatolta H.L. mezőgazdasági igazságügyi szakértő szakvéleményét.)

Az alperesi védekezés kapcsán a felperes utalt arra, hogy a mezei leltár csak a felperes máshonnan meg nem térülő költségeinek becsült értékét adja meg, ugyanakkor a rPtk. 125.§-a (2) bekezdése, a munkája és a költsége megtérülését a termés kiadásával biztosítja. A munka és a költség határozza meg, hogy mekkora rész követelhető természetben a tulajdonostól. Az alperesek saját előadásuk szerint sem költségek, illetve végeztek munkát, így a teljes termésre ő jogosult.

A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte az alperest (helyesen I. r. alperest), hogy 15 napon belül fizessen meg a felperesnek 36.977.583,- Ft-ot, és annak 2014. október 29. napjától a kifizetés napjáig járó törvényes késedelmi kamatát. Kimondta, hogy a peres felek költségeiket maguk viselik, egyebekben a felperes keresetét elutasította.

A jogvitát a Ptk. 5:50. §-a (2) bekezdése és a jogalap nélküli gazdagodás szabályai (6:579. §-a (1) bekezdése, 6:580. §-a) alapján bírálta el arra figyelemmel, hogy a peres felek között korábban jogviszony nem állt fenn, az csupán 2014. szeptember 1. napján keletkezett, mely napon az Ámt. 108. §-a (3) bekezdése értelmében megszűnt a felperes joga a perbeli területek használatára.

Nem találta alaposnak a felperes által elsődlegesen a rPtk. 339. §-ában megjelölt kártérítési igényt. Rámutatott, hogy az I. r. alperes jogosult volt 2014. szeptember 1. napjával az ingatlan birtokába lépni, s azt a felperes köteles lett volna önként is a birtokába adni. Az I. r. alperest nem terhelte a kereset szerinti együttműködési kötelezettség arra vonatkozóan, hogy biztosítsa annak lehetőségét, hogy a termést a felperes takaríthassa be. Kártérítési igényt az sem alapoz meg, hogy az I. r. alperes - a felperes terveitől eltérően - nem szemes takarmánykukoricaként takarította be a terményt. A kukorica természetbeni kiadása lehetetlenült, azonban a felperesnek ez nem okozott kárt, az elszámolást - a betakarítás módjától függetlenül - szemestakarmány (illetve annak értéke) alapulvételével kell elvégezni.

Az ítéltábla részítéletének iránymutatása alapján kiemelte, hogy a felek elszámolására irányadó jogszabályi rendelkezés kettős felső korlátot határoz meg. A felperes legfeljebb a termés értéke erejéig kérhet megtérítést, azon belül is abban az arányban, amilyen arányt képez a munkája és költsége a teljes termelési költségen belül. Ugyanakkor az elszámolási kötelezettség másik korlátja a felperes költségeinek és munkájának értéke. Amennyiben a felperes (a volt haszonbérő) költségei nem érik el a fenti arány szerint számított termés

értéket - azaz a keletkezett vagyoni előny nagyobb, mint a ráfordítás-, úgy abban az esetben csak a felperes költségei erejéig kerülhet sor a megtérítésre, mert ennyiben jut az I. r. alperes az ő rovására vagyoni előnyhöz.

Sz.Gy.igazságügyi szakértő kiegészített szakértői véleményét – a hiányos termelési bizonylatok mellett is – ítélete alapjául szolgáló aggálytalan szakértői véleményként fogadta el. Álláspontja szerint a szakértők további meghallgatása – sem írásban, sem személyesen – nem volt indokolt, a szakvélemények közötti ellentmondások feloldhatóak voltak, Sz. Gy. igazságügyi szakértő ellentmondásmentesen és teljes körűen terjesztette elő szakértői véleményét, részletes indokát adva annak, miért nem tekinthető megalapozottnak a H. Gy. által adott magánszakértői vélemény.

A kirendelt szakértő szerint a teljes vetésterület (229,64 hektár) vonatkozásában a szemes takarmánykukorica termény értéke 68.800.216,- Ft volt, a teljes termelési költség 40.995.135,- Ft, melynek 90,2 %-a 36.677.583,- Ft merült fel a felperesnél. A költségeket az Agrárgazdasági Kutatóintézet valamint a tesztüzemi rendszer adatbázisára támaszkodva határozta meg, figyelemmel arra, hogy a peres felek a tényleges költségszámításához szükséges okiratokat felhívás ellenére sem csatolták kellő terjedelemben.

Rámutatott, hogy az I. r. alperesnek a perbeli terménnyel összefüggésben állított káros keverékességgel az értékelhető mértékű vadkárral, a gyomossággal, a rovarkárral, az indokoltan felmerült szárítás vagy tisztítás költségeivel kapcsolatos előadását már a szakértő kirendelését megelőzően igazolnia kellett volna, ez azonban elmaradt. A vadkár sem előzetes, sem végleges kárfelmérési jegyzőkönyvvel nem volt igazolt, a betakarításkori nedvességtartalom miatti szárítási költségre, és a tisztítási költségre utaló adat nem áll rendelkezésre, illet az I. r. alperes nem szolgáltatott, holott felmerülésük esetén mérlegjegyekkel, szállítólevelekkel, számlákkal lett volna szükséges igazolni azt.

Az I. r. alperes megbízása alapján eljáró H. L. agrárszakértő véleménye a perben kirendelt igazságügyi szakértő megállapításai cáfolatára (módosítására) nem volt alkalmas. A kirendelt szakértő figyelembe vette a föld termőképességét, mint termőhelyi adottságot azzal, hogy a termés hozam egy-egy tábla esetében igen sok tényező együttes hatása. A magasabb termésátlagokat az alapján véleményezte, hogy az adott év csapadékviszonyai felérték egy öntözéses gazdálkodás keretében végzett növénytermesztés hozambiztonságával és hozamnagyságával.

Kiemelte, hogy mint a felperes, mint az alperes hiányos kimutatásokat csatolt, a szakértő által megállapítottan csak a számukra kedvező költségnemekről nyújtottak be okirati bizonyítékot, így az átlagos költségek alapulvétele nem kifogásolható, mert sem a felperes, sem az I.r. alperes nem tudott ettől eltérő tényhelyzetet bizonyítani. A szakértő nem becslést alkalmazott, összehasonlítási alapként felhasználta a mindkét peres fél által közölt azon adatokat, melyek az adott termelési folyamatban reálisak és értékelhetőek voltak, s hangsúlyozta hogy az I. r. alperes által készített kimutatás és az általa végzett kalkuláció szerint elismerhető ráfordítás csupán 14.000,- Ft/hektár eltérést mutat, amely belefér az I. r. alperes által felkért magánszakértő által is hivatkozott 10 %-os hibahatárba.

A jogvitára alkalmazandó jogszabályok alapján a felperes - kárveszély viselés kapcsán kifejtett „a költségeket duplázó” - álláspontját nem tartotta elfogadhatónak.

Mellőzte a felperesi ügyvezető tanúkenti meghallgatását, illetve az igazságügyi szakértő helyszíni szemléje során jelen volt személyek tanúkenti meghallgatását, figyelemmel arra, hogy az igazságügyi szakértő véleményében nem használt fel olyan adatot, amit a helyszíni eljárás során szóban közöltek volna vele és a vita tárgyát e nyilatkozat megtörténte képezné.

82.230.095,- Ft pertárgyérték alapulvétele mellett a felperest 44,53 %-ban tekintette pernyertesnek, s a Pp. 81. §-a (1) bekezdése alapján a felek által előlegezett költségek figyelembevételével akként határozott, hogy a peres felek a költségeiket maguk viselik.

Az elsőfokú ítélet ellen mind a felperes, mind az I. r. alperes fellebbezést terjesztett elő.

A felperes fellebbezésében az elsőfokú ítélet részben történő megváltoztatásával a marasztalási összeg 62.567.559,- Ft-ra történő felemelését kérte (68.008.216,- Ft 90,2 %-a). Arra hivatkozott, hogy a munkák elvégzése kapcsán a szakértő által felállított aránypárt (90,2 % a felperes, és 9,8 %) nem csupán a költségek tekintetében, hanem az I. r. alperes által realizált haszonra is alkalmazni kell, mely haszon túlnyomórészt a felperes mint korábbi jogosult munkáján alapszik. A haszon megtérítése esetén a felperes nem gazdagodna jogalap nélkül, hiszen haszonbérleti jogviszony keretében jogszerűen használta az ingatlanokat az év nagy részében. Ellenkező döntés viszont azt eredményezné, hogy az I. r. alperes gazdagodna a felperes munkájának hasznával, a felperes pedig kizárólag önfenntartásra és nem haszontermelésére törekvő piaczgazdasági szereplőként kerülne értékelésre.

Fellebbezése kiegészítésében arra hivatkozott, hogy az EUB a C-52/16. és C-113/16. összevont ügyszámú előzetes döntéshozatali eljárásban előterjesztett kérdésre azt a választ adta, hogy az EUMSZ 63. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapügyben szereplőhöz hasonló (2013. évi CCXII. törvény – a továbbiakban Ámt. - 108.§ (1) bekezdése) olyan tagállami szabályozás, amelynek értelmében a mezőgazdasági földterületen korábban létesített olyan haszonélvezeti jogok, amelyek jogosultjai a földterületek tulajdonosának nem közeli hozzátartozói, a törvény erejénél fogva megszűnnek, és azokat az ingatlan-nyilvántartásból törölni kell. Az EUB döntése nemcsak az előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményező bíróságot, hanem a tartalmilag hasonló ügyben eljáró összes nemzeti bíróságot köti, annak alapján az Ámt. 108.§ (3) bekezdését is az EUMSZ 63. cikkével ellentétesnek kell tekinteni, így e jogszabályhely alkalmazása is mellőzendő. Ebből az következik, hogy az Ámt. 108.§ (1) és (3) bekezdése nem alkalmazható a perbeli jogviszonyban, így az A. Kft. haszonélvezeti joga és emiatt az I. r. alperes és a haszonélvező közötti jogviszony továbbra is fennállónak tekintendő, s jogalapját veszítette az EUB döntése folytán az az elszámolási mód, amely az elsőfokú ítéletben megjelent.

Az I. r. alperes csak akkor igényelhetné volna a per tárgyát képező földet és a lábon álló terményt jogszerűen magának, ha kettős konjunktív feltétel teljesül, azaz a haszonélvező és a közte fennálló jogviszony, valamint a haszonélvező és a felperes közötti jogviszony is megszűnik. Az EUB döntése következtében azonban ez nem teljesült, így a I. r. alperes sem igényelhetné magának a terményt jogszerűen.

Egyebekben pedig az I. r. alperes viseli annak kockázatát, hogy önmagában a Magyar Közlönyben közzétett jogszabály alapján önhatalmúlag birtokba lépett. Tájékozódnia kellett volna arról, hogy a kérdéses jogszabályhely megsemmisítése nem fenyeget-e, ugyanis a konkrét jogszabály alkotmányosságát és az uniós joggal való összeegyeztethetőségét már a jogszabály hatályba lépése előtt többen vitatták, ezzel az I. r. alperesnek is számolnia kellett volna. Ebben a helyzetben a tőle elvárható magatartás az lett volna, ha hagyja a kukoricát megérni és nem lép önhatalmúlag birtokba. A haszonélvezeti jog ingatlan-nyilvántartásból

történő törlésének nincs jelentősége, a felek jogvitájában, ráadásul amikor az I. r. alperes birtokba lépett, akkor még e jog be volt jegyezve.

Az I. r. alperes fellebbezésében elsődlegesen az elsőfokú ítélet megváltoztatását és a felperes keresetének elutasítását, másodlagosan - a Pp. 252. § (3) bekezdése alapján - az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését kérte.

Arra hivatkozott, hogy lényeges eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, amikor az ítélet tábla azon iránymutatását figyelmen kívül hozta meg határozatát, mely szerint a megismételt eljárásban be kell szereznie a felperesi oldal termelési költségekkel kapcsolatos iratait. Az elsőfokú bíróság a felperesi adatszolgáltatás hiányát köteles lett volna a Pp. 3. §-a és 141. §-a szerint a felperes terhére értékelni. Ehelyett úgy marasztalta az I. r. alperest, hogy a felperes nem igazolta, hogy a költségek nála merült fel és milyen összegben. Így lényegében kártérítés jellegű szankciót - általános kártérítést - alkalmazott az I. r. alperessel szemben.

A Pp. 206. §-ában foglaltakat megsértve fogadta el aggálytalan szakértői véleményként ítéletkézése alapjául Sz. Gy. kiegészített, iratellenes szakértői véleményét. A szakértői véleményből is az állapítható meg, hogy a felperes adatszolgáltatása nem volt alkalmas a valós termelési költségeket igazolására. A becsléssel kimunkált költségszámítás pedig nem szolgálhat az ítélethozatal alapjául. Becsléssel az sem igazolható, hogy az adott költségelem mely gazdálkodó szervezetnél merült fel, a becslés az összecszerűség tekintetében is tartalmaz hibahatárt, csak általános jelleggel rögzít költségeket, mely eljárás – miután jelen per nem kártérítési jellegű – nem fogadható el. Hódosi Lajos magánszakértői véleményéből kitűnően tényszerű adatok csak a felperes gazdálkodási naplójából lennének beszerezhetőek, ugyanakkor azt a felperes is elismerte, hogy nem áll rendelkezésére részletes költségdokumentáció.

Mindezek ellenére álláspontja szerint az eljárás megismétlésére nincs szükség, hisz a felperes maga is elismerte, hogy további adat nem áll rendelkezésre, így a kereset elutasításának van helye. Ellenkező értelmezés esetén viszont - az ítélet tábla korábbi utasításainak figyelmen kívül hagyása miatt - az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezése indokolt.

A fellebbezés kiegészítéssel kapcsolatosan az I. r. alperes arra hivatkozott, hogy az EUB döntése a perbeli jogvita elbírálása szempontjából súlytalan, mert az azzal érintett Ámt.108.§-a e perben nem került alkalmazásra. Az Ámt.108.§-a alapján megszűnt haszonbérleti jogra tekintettel élt tulajdonosi jogaival és vette birtokba az ingatlan, jogszabályi felhatalmazás alapján járt el, felróhatóság a részéről nem állapítható meg, így kártérítésben nem marasztalható.

Az ítélet tábla az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást az alábbiak szerint helyesbíti és egészíti ki:

- A felperes oldalán a kukoricatermeléssel összefüggésben felmerült minimális költség – 10 %-os hibalehetőség figyelembevétele mellett – 33.279.823,- Ft.

- Az I. r. alperes a perbeli területek kukoricaterményének – meg nem állapítható részét – silózással, a fennmaradó részt szemes takarmányként takarította be.

- Az EUB a C-52/16. és C-113/16. összevont ügyszámú előzetes döntéshozatali eljárásban előterjesztett kérdésre azt a választ adta, hogy az EUMSZ 63. Cikkét úgy kell értelmezni,

hogy azzal ellentétes az alapügyben szereplőhöz hasonló (2013. évi CCXII. törvény – a továbbiakban Ámt. - 108.§ (1) bekezdése) olyan tagállami szabályozás, amelynek értelmében a mezőgazdasági földterületen korábban létesített olyan haszonélvezeti jogok, amelyek jogosultjai a földterületek tulajdonosának nem közeli hozzátartozói, a törvény erejénél fogva megszűnnek, és azokat az ingatlan-nyilvántartásból törölni kell.

A felperes fellebbezése nem, az I. r. alperes fellebbezése kisebb részben alapos.

Az ítélet tábla - az ügy érdemi elbírálására is kiható lényeges eljárási szabálysértés hiányában - az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezésére irányuló másodlagos fellebbezési kérelmet megalapozatlannak találta. Az elsőfokú bíróság a tényállást a felek által rendelkezésére bocsátott bizonyítékok Pp. 206. §-ában foglaltaknak megfelelő helyes értékelésével, a jogvita elbíráláshoz szükséges körben feltárta, azt helyesen állapította meg. A tényállás kiegészítéséből eredő 10 %-os mértékű korrekció alkalmazása mellett érdemi döntése helytálló. Ezt meghaladóan annak megváltoztatására sem felperes, sem az I. r. alperes fellebbezésében felhívott indokok alapján nem látott lehetőséget az ítélet tábla. Az elsőfokú ítélet indokolását a részbeni megváltoztatással érintett körben, az eredeti fellebbezések és a fellebbezési ellenkérelmek, valamint a felek EUB döntésében foglaltakkal összefüggő nyilatkozataira és érveire tekintettel az ítélet tábla az alábbiakkal egészíti ki és az alábbiak szerint helyesbíti.

A perbeli jogvitában felperes keresetét eredetileg haszonbérleti jogának 2014. szeptember 1-én ex lege bekövetkező megszűnésére és ennek következtében a vele korábban jogviszonyban nem állt tulajdonost terhelő együttműködési kötelezettség megsértésével történő jogellenes birtokbalépésre és termés betakarításra, illetve – ennek hiányában – a tulajdonost terhelő elszámolási kötelezettségre alapította. Az EUB döntését követően is lényegében ugyanezzel érvelt a felperes, azzal, hogy haszonbérleti szerződése fennmaradása esetén az I. r. alperes birtokbalépése és a termés betakarítása jogellenes volt.

A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. tv. hatályba lépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. tv. – Ptké - 1.§-a a/ pontja értelmében, ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az új Ptk. rendelkezéseit a hatályba lépését követően keletkezett tényekre és jogviszonyokra, valamint jogi nyilatkozatokra kell alkalmazni. (A perbeli jogvitára vonatkozatható eltérő rendelkezést a Ptké. 41, 42 és 54.§-a sem tartalmaz.)

A felperes és az I. r. alperes között az új Ptk. hatályba lépését megelőzően (2014. március 15.) nem állt fenn jogviszony. A felperes nem az I. r. alperessel mint tulajdonossal, hanem a szerződéssel alapított haszonélvezeti jog jogosultjával kötött haszonbérleti szerződés alapján művelte a per tárgyát képező területeket. A felperes és az I. r. alperes között jogviszony – az új Ptk. hatálybalépését követően - 2014. szeptemberében az I. r. alperes birtokbalépésével és a termés betakarításával keletkezett, így a jogvita – ahogyan arra az elsőfokú bíróság is helyesen mutatott rá - az új Ptk. szabályai alapján bírálendő el.

Az EUMSZ 63. Cikk (1) bekezdése értelmében e fejezet rendelkezéseinek keretei között tilos a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőke mozgásra vonatkozó minden korlátozás. (A tőke szabad mozgásának elve) Az EUB döntése szerint az EUMSZ 63. Cikke (1) bekezdésébe foglaltakkal ellentétes az Ámt.108.§ (1) bekezdésében foglaltakhoz hasonló tagállami szabályozás. Az Európai Unióról szóló szerződésből és az Európai Unió működéséről szóló szerződésből származó jogot (mely független jogforrás) nem bírálhatják felül a nemzeti jog szabályai. Az Európai Unió Bírósága a 25/2015. (VII.21.) AB

határozatában foglaltakon túlmutatóan és részben más okokból - nem csupán az érvényes szerződésekkel összefüggő vagyoni hátrányok kiegyenlítését lehetővé tevő szabályok hiánya miatt - állapította meg az Ámt.108.§ szerinti szabályozás jogsértő jellegét. Az EUB előzetes döntéshozatalai eljárásban hozott ítélete a tartalmilag hasonló kérdésben eljáró más nemzeti bíróságokat is köti.

Az uniós jog és a belső jogi normák kollíziója nem alkotmányossági kérdés, annak feloldása az általános hatáskörű bíróságok feladata. [1053/E/2005. AB határozat; 72/2006. (XII.15.) AB határozat; 61/2011. (VII.14.) AB határozat] A lojalitás elvéből (a Lisszaboni szerződéssel módosított Európai Unióról szóló szerződés 3.A. cikk (3) bekezdése kihirdetve a 2007. évi CLXVIII. Törvénnyel, hatályos EUMSZ 4.cikk (3) bekezdés) fakadóan és az Alaptörvény E.) cikkére visszavezethetően az uniós jog és a belső jog konfliktusa a tagállami jog mellőzésével oldható fel. Az uniós joggal ellentétes tagállami jogszabály alkalmazásának kizárását legtöbbször a Simmenthal (II.) ügyre vezetik vissza. A nemzeti jog „félretétele” miatt nem kell megvárnia a nemzeti bíróságnak a nemzeti jog reakcióját az EUB döntésére.

Az EUB ítélete érdemben amiatt nem befolyásolja a perbeli jogvita elbírálását, mert amennyiben az EUB döntésére figyelemmel a haszonélvezeti jog és emiatt a felperes származékos haszonbérleti joga - az uniós jogba ütköző nemzeti jogi rendelkezés mellőzése következtében - nem szűnt meg a tulajdonos I. r. alperes birtokba lépése és a kukoricatermés betakarítása időpontjában, úgy - az alábbiakban részletesen kifejtettek szerint - ez nem változtat az I. r. alperest terhelő elszámolási kötelezettség fennálltán és tartalmán.

Az Ámt.108.§ (1) bekezdése és az arra épülő 108.§ (3) bekezdése mellőzése - azaz az Ámt. hatálybalépését megelőző jogviszonyok változatlan fennmaradása esetén - a perrel érintett ingatlanok jóhiszemű jogalap nélküli birtokosának minősül az I. r. alperes. Kártérítési felelőssége nem állapítható meg sem a birtokba lépése, sem a termény betakarításának módja kapcsán. A felperes 2014. szeptember 1. napjával köteles volt a nemzeti jog szerint a perbeli területeket önként is az I. r. alperes birtokába adni, így az Ámt. 108.§-ában foglaltakra figyelemmel az I. r. alperes az érintett területek olyan jogszerű birtokosának tekinthette magát, aki a termény elválasztására is jogosult. A terület birtokbavétele - bár utóbb, az EUB döntése függvényében minősülhet jogellenes cselekménynek - de a nemzeti jog rendelkezései miatt nem tekinthető felróható magatartásnak. Az I. r. alperest - birtokba vételekor nem terhelte - a felperesi fellebbezés kiegészítésben hivatkozott - alkotmányossági - vizsgálódás kötelezettség.

Az I. r. alperes magát jogos birtokosnak tekinthette és a gazdálkodása szabadságának tudatában járhatott el. A termény - a perben nem igazolt mértékű - részének az agrárgazdálkodásban bevett, s az I. r. alperes saját gazdálkodásához igazodó, silótakarmányként történő betakarítása nem minősül olyan, a rendes gazdálkodás követelményével össze nem férő olyan joggyakorlásnak, mely kártérítési igényt alapoz meg a felperes javára. Emellett is értékelendő, hogy a felek között nem volt vitatott, hogy amennyiben elszámolási kötelezettség terheli az I. r. alperest, úgy e kötelezettségének a várható szemes takarmánykukorica alapulvételével köteles eleget tenni, a betakarítás tényleges módjának a felek közötti elszámolásra kihatása nem volt, azt az elsőfokú bíróság is helyesen hagyta figyelmen kívül. Megjegyzi az ítéletábrá, ha a betakarítás I. r. alperes által választott módját jogellenesnek tekintené, marasztalás összegét az sem befolyásolná.

Az EUB döntésének hiányában - amit az elsőfokú bíróság még nem értékelhetett - a felek közötti elszámolás alapja az elsőfokú ítéletben foglaltakkal összhangban a Ptk.5:50.§ (2) bek. és annak utaló rendelkezése folytán a Ptk. 6:579.-6:580. §-a. A felperesi érveléssel és a

rPtk.125.§ (2) bekezdésében foglalt rendelkezéssel szemben a Ptk. 5:50.§ (2) bekezdése szakított a régi Ptk. a termény munkával és költséggel arányos részének elsősorban természetben való kiadásának előírásával. Ennek magyarázatát abban jelölték meg, hogy a mai termelési és használati viszonyok mellett ennek a megoldásnak a fenntartása nem volt indokolt. A jogosultság megszűnése folytán befektetésének (munkájának és költségeinek) hozadékától eselő személy helyzete a jogalap nélküli gazdagodás szabályainak alkalmazásával megfelelően rendezhető. (Lsd. A Polgári törvénykönyv magyarázatokkal Komplex Kft. Bp., 2013 - szerkesztő Vékás Lajos - 399. és 400. oldalát)

Amennyiben az EUB döntése alapján a korábbi jogviszonyok változatlanul fennállnak, úgy kiesik a Ptk 5:50. § (2) bekezdése szerinti elszámolási szabály azon alkalmazhatósági feltétele, mely szerint a terményen történő tulajdonszerzést megelőzően megszűnt a felperes azon joga, mely őt a termény elsajátítására feljogosította volna. Ez azonban az elszámolás módját nem érinti, a felek közötti elszámolásra - akár a jogalap nélküli birtoklás szabályainak utaló rendelkezése folytán, akár közvetlenül alkalmazandóan - változatlanul a jogalap nélküli gazdagodás szabályai az irányadóak.

A Ptk 5:11. § (1) bekezdése értelmében a jogalap nélküli birtokos köteles a jogosultnak kiadni a dolog meglévő hasznait, kivéve, ha ellenszolgáltatás fejében jutott birtokához és jóhiszemű volt. A Ptk 5:11. § (2) bekezdése szerint a jóhiszemű jogalap nélküli birtokos az addig terjedő időre, amíg a birtokot tőle a jegyző vagy a bíróság előtt vissza nem követelik, az elfogyasztott vagy beszedni elmulasztott hasznok értékének megtérítésére nem köteles, és a dologban bekövetkezett károkért nem felelős. A jóhiszemű jogalap nélküli birtokos a dolog visszakövetelése ellenére sem köteles azoknak az elfogyasztott vagy beszedni elmulasztott hasznok értékének megfizetésére, amelyeket vélt jogának megfelelően a visszakövetelésig beszedett vagy beszedhetett volna, és nem felel azokért a károkért sem, amelyek a dologban vélt jogának gyakorlása következtében keletkeztek.

A fenti rendelkezésekhez képest annyiban speciálisak a Ptk. 5:50.§-a szerinti termék termény szaporulat elsajátítására vonatkozó rendelkezései, hogy amennyiben ki is esik a Ptk. 5:50.§ (2) bekezdése szerinti elszámolási szabály alkalmazására alapot adó feltétel – a felperes haszonbérleti jogának megszűnése -, attól függetlenül a Ptk. 5:50.§-a (3) bekezdése szerinti, az I. r. alperes tulajdonszerzésére vonatkozó szabály változatlanul alkalmazandó marad a felek jogviszonyára. Termék, termény, szaporulat esetén a Ptk. 5:50.§-a (3) bekezdése értelmében a jóhiszemű birtokos addig az időpontig, amíg rosszhiszeművé nem válik, vagy a dolgot tőle a bíróság vagy a jegyző előtt vissza nem követelik, az elválással tulajdonjogot szerez a terméken, terményen és dolog szaporulatán. Az I. r. alperes - a már korábban kifejtettek szerint - jóhiszeműen került birtokba, a termény betakarításáig nem vált rosszhiszemű birtokossá és a földeket tőle a felperes nem követelte vissza bíróság vagy jegyző előtt. A per adatai szerint éppen az I. r. alperes fordult jegyzőhöz felperesi birtokháborításra hivatkozással.

A fenti rendelkezés specialitása folytán a Ptk. 5:11.§ (1) és (2) bekezdése nem alkalmazható a felek közötti elszámolás kapcsán. Ha – mint a perbeli esetben is - jóhiszeműsége folytán az elválással a terményen tulajdonjogot szerzett az I. r. alperes, úgy vele szemben értelmezhető a meglévő hasznok kiadására vonatkozó kötelezettség (5:11.§ (1) bek.). Közömbös, hogy azokat elfogyasztotta-e (5:11.§ (2) bek.), s az elválasztás (elválás) igazolt ténye folytán fel sem vetődik a beszedni elmulasztott termény kérdése (5:11.§ (2) bek.). A terméken, terményen, szaporulaton elválással tulajdont szerző jóhiszemű birtokos elszámolási kötelezettsége a Ptk.5:12.§ (4) bekezdése utaló rendelkezése szerint, vagy – egyéb

rendelkezés hiányában – közvetlenül a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint alakul. (Ptk.6:579-580.§)

A fenti kiegészítés és helyesbítés mellett az elsőfokú bíróság által alkalmazott elszámolási mód irányadó az EUB döntésének figyelembe vétele mellett is.

Helyesen mutatott rá az elsőfokú bíróság, hogy a felek közötti elszámolásra irányadó jogszabályi rendelkezés kettős felső korlátot tartalmaz. Egyrészt a korábbi jogosult legfeljebb a termény értéke erejéig kérhet megtérítést és olyan arányban, amilyen arányt képez a munkája és költsége a termény teljes termelési költségén belül. Az elszámolási kötelezettség másik korlátja a haszonbérő költsége és munkájának értéke, melyet meghaladóan a tulajdonostól a gyümölcs nem vonható el.

A „másnak rovására” törvényi tényállási elem jelentősége nemcsak abban áll, hogy a visszatérítés jogalapi feltétele az, hogy a gazdagodással szemben a másik oldalon bekövetkezzen vagyonsökkenés, számít annak mértéke is. Jelentőséggel bír emiatt, hogy a felperes oldalán milyen tényleges költségek merültek fel, az ezt meghaladó gazdagodásra nem tarthat igényt, annak elvonására őt a jogalap nélküli gazdagodás szabályai nem jogosítják. Így abban az esetben, ha a keletkezett vagyoni előny nagyobb, mint a ráfordítás, a gazdagodást a felperes is csak a felmerült költségei erejéig követelheti, mert ennyiben jutott az ő rovására vagyoni előnyhöz az I. r. alperes. Ezt meghaladó marasztalás éppen a felperes oldalán eredményezne gazdagodást. (BDT 2014.3049)

Helyesen ismerte fel az elsőfokú bíróság azt is, hogy a felperesi keresetet nem kártérítési, hanem elszámolási igényként kellett elbírálnia. Az elsőfokú bíróságnak aránypárt kellett felállítania a tekintetben, hogy a megtermelt szemes kukorica (mint haszon, gyümölcs) milyen mértékben alapul a korábbi és milyen mértékben az új jogosult munkáján és költségein. Ezen aránypár felállításához írta elő az ítélet tábla a bizonyítási teher ennek megfelelő kiosztását, és azt, hogy beszerzendők a felperesi oldal termelési költségekkel kapcsolatos iratai.

Téves az I. r. alperes azon jogi okfejtése, hogy a hiányzó okiratok hiánya a felperesi kereset elutasításához vezet. Mivel a részben megismételt eljárásban vált ismertté az, hogy a felperes és az I. r. alperes által szolgáltatott adatok és iratok nem alkalmasak - igazságügyi szakértő bevonása ellenére sem - a fenti aránypár felállítására, csupán a megváltozott helyzethez igazodva járt el az elsőfokú bíróság amikor a rendelkezésére álló adatok felhasználása mellett - a Pp. 3. §-a (5) bekezdése alapján - a szakértő által alkalmazott és az I. r. alperes által helyesen – szakértői „becslésnek” minősített módszer eredményét elfogadva határozta meg a felperes oldalán felmerült termelési költséget.

E módszer alkalmazásával a szakértő nem terjeszkedett túl a kirendelő végzésben foglaltakon, csupán azon tény tudomásulvétele mellett teljesítette feladatát, hogy a felperesnek nem állnak rendelkezésre a szakértői vélemény elkészítéséhez szükséges okiratok. Az elsőfokú bíróság sem általános kártérítést alkalmazott, csupán elfogadta ítéletkére alapjául szolgáló bizonyítékként a rendelkezésre álló okiratok hiányos volta miatt szükségessé vált szakértői költségkalkulációt. Kiegészítését követően helyesen értékelt az elsőfokú bíróság az igazságügyi szakértő véleményét olyan aggálytalan szakértői véleménynek, mely megfelelő választ adott az I. r. alperes megbízása alapján H. L. mezőgazdasági szakértő által készített magánszakértői vélemény felvetéseire, s így az ítélet meghozatalának alapjául szolgálhatott.

Az okiratok hiánya miatt a költségek pontos mértéke meghatározása terén fennálló bizonytalansági tényezőt azonban a felperes terhére kell értékelni, mely a magánszakértő által megjelölt és az igazságügyi szakértő által visszaigazolt plusz-mínusz 10 %-os érték. Ez ahhoz vezet, hogy az igazságügyi szakértő által a felperes művelési időszakára meghatározott 36.977.583,- Ft termelési költségnek csupán a biztosan felmerülő része (90%) 33.279.824,- Ft vehető csupán figyelembe az I. r. alperes által megtérítendő költségként.

A elszámolás kapcsán a peres feleken kívülálló személyekkel kapcsolatosan az I. r. alperes által hivatkozottak az súlytalanok. A termelési költség a felperes oldalán merült fel, nincs jelentősége annak, hogy ehhez fűződően milyen finanszírozási rendszer alakult ki a felperes és esetleges kapcsolt vállalkozásai viszonylatában.

A fentiekre tekintettel az ítéletábla az elsőfokú ítéletet a Pp. 253. §-a (2) bekezdése alapján részben megváltoztatta és a I. r. alperest terhelő marasztalás tőkeösszegét 33.279.824,- Ft-ra leszállította, ezt meghaladóan az elsőfokú bíróság ítéletét a per fő tárgya tekintetében helybenhagyta. Mint szükségtelent mellőzte az elsőfokú ítélet megküldését a civilszervezetek nyilvántartását vezető bíróságnak.

Győri Ítéletábla Pf.II.20.080/2018/7/I.